

MORGONBRIS

TIDNING FÖR DEN

SOCIALDEMOKRATISKA KVINNORÖRELSEN

Utgiven av Socialdemokratiska Kvinnornas Centralstyrelse.

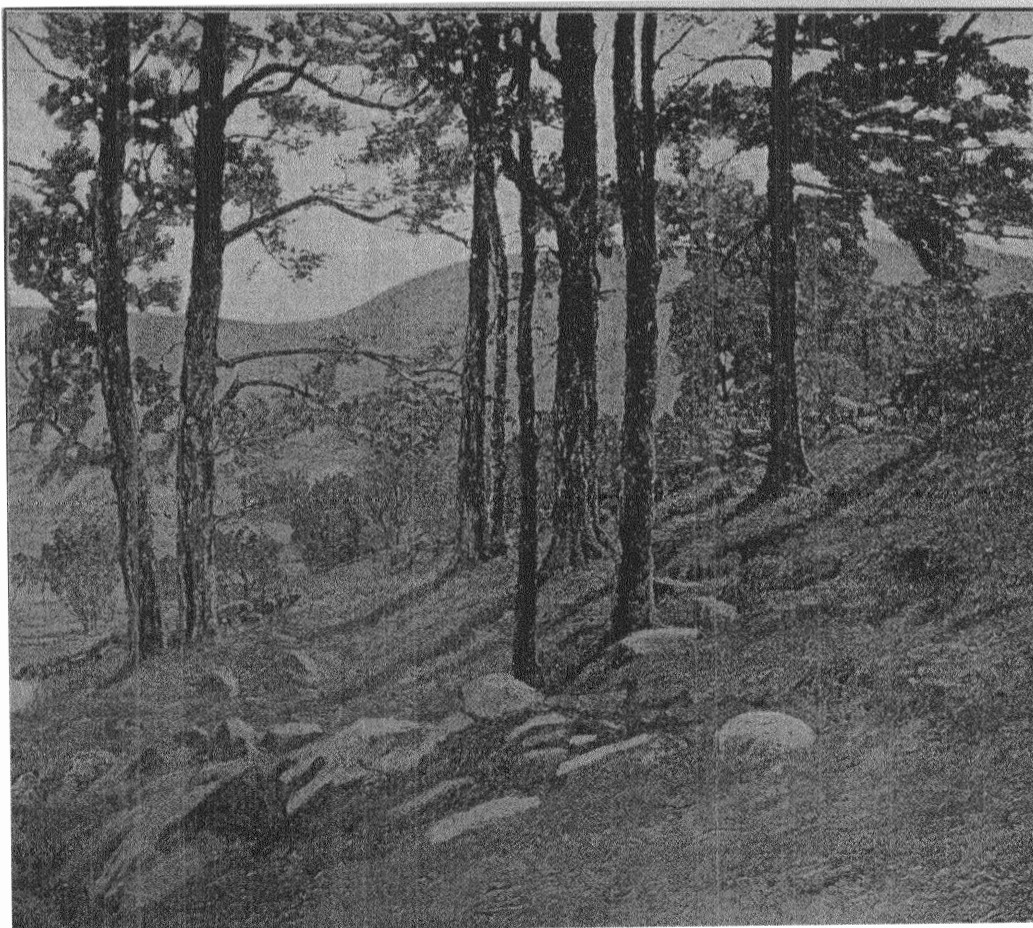
(10:de årg.)

Stockholm 1915, A.-B. Arbetarnes Tryckeri

<p>Nr 10 Oktober</p>	<p><i>Prenumerationspris:</i> 1: 20 pr helt år, 60 öre pr halvt och 30 öre pr fjärdedels år. Lösnummer 10 öre.</p>	<p>Ansvarig utgivare: ANNA LINDHAGEN. Vik. redaktör: JULIA STRÖM-OLSSON.</p>	<p>Morgonbris' expedition: SIGNE SVENSSON, Allm. Tel. 24436, Upplandsgatan 85, 4 tr., Stockholm. Annonser å sista sidorna pris 15 öre pr mm.</p>	<p>1915</p>
--------------------------	--	--	--	-------------

Den moderna kvinnan.

Det är förunderliga slutsatser som kunna dragas av de mest självklara företeelser — när så passar sig. Så har helt nyligen en av våra borgerliga tidningar funnit, att den moderna kvinnan demoraliserar hemmet och barnen. "Den moderna kvinnan" — aldrig annat. Man blir trött på alla enfaldiga utgjutelser om detta tema. Varför inte den moderna mannen eller det moderna samhället i sin helhet. Ty det är väl ändå alltsammans faktorer, som höra organiskt ihop. Fast man vill — och i sin ohistoriska kortsyntonhet också tror, att det bör lyckas — särskilja kvinnokönet från detta absoluta, ofrånkomliga sammanhang med tid och rum. Men man är inte så småaktig att man inte kan ge

Ben Foster: OKTOBERMORGON.

ett litet avkall på principerna då och då. T. ex. för en viss klass av kvinnor, vilka man redan som barn ger den mest storartade frihet att i fabrikkernas andligt och lekamligt förpesta-

står "på den rätta sidan", då får man gärna vara modern och gärna skriva i tidningar. Se det är den sanna fosterländska kvinnligheten, som inte stöter sig med gällande lagar och bruk. Men att hysa demokratiska tänkesätt, att vilja göra lag som också ger rätt, det är att demoralisera hemmen och barnen.

Det skulle vara ganska intressant att jämföra de vanskötta hemmen och barnen och de däri presiderande "moderna" och "omoderna" härskarinnorna. Både i över- och underklassen. Jag tror inte att den som förfäktar åsikten, att var årstid har sitt väder och var sin tid har sina (eller bör ha) sina kvinnor — såväl som män — behöver vara ängslig för den jämförelsen. Ty vad överklassen

de luft erfara en självförsörjande individs stolta lyckokänsla. Likaså om man heter Annie Åkerhjelm, d. v. s. beträffar är det ganska lätt att skilja mellan den lata, okunniga kvinnan, som, gift eller ogift, dock

bara är en parasit på mannen — som visserligen i sin mån ofta insett annat är än en parasit på samhället! — och den intelligent, ansvarsmedvetna och arbetsdugliga moderna kvinnan, som, gift eller ogift, känner och gör med glädje sin plikt. Det må vara i eller utom hemmet. Allt samhällsnyttigt arbete är sin lön värt och ingen har rätt att kalla det för ringa.

Vilken av dessa båda har största förutsättningen att verka demoraliserande på barn, hem och omgivning? om man får lov att fråga. Och inom de arbetande klasserna: allt det onda, som industrin fört med sig för dem, vem har, så långt det hittills varit möjligt, vänt detta till godo om inte de själva. Ha de fått hjälp därtill av det nuvarande "högmoraliska" samhället? Eller ha ens de, som makten hava, sett på dessa självhjälpsförsök med goda ögon? Ånej. Nog få de vara moderna, både kvinnor och män, i den nya tidens rent maskinella betydelse, då det gäller att lägga på hög åt storkapitalet, men då denna centralisation av arbetskraft även medfört stigande upplysning bland massorna, då är det strax något fel på den moderna tiden. Eller om arbetarengdomen av försörjningsbekymmer allt för tidigt undandrages skolans och föräldrarnas vård och inflytande för att utan skydd och förbarmande från något håll kastas in i förvärvsarbetet och sålunda kanske det bästa människomaterial ofta kan gå förlorat — vems är felet? Med ett utvecklade förstånd, ett lättört känsloliv och ett sinne så mottagligt för intryck — hur annorlunda än barns i allmänhet skall inte den karaktär vara, som skall kunna gå absolut och i alla avseenden ren och obesmittad igenom eller förbi. När så ett eller annat "fall" av svårare art kommer "ut", då är det bl. a. den "moderna tidens" och nu senast den "moderna kvinnans" fel.

Så ha vi ju den överallt på jorden prisansvärda och för berömliga gärningar så ofta — åtminstone i tal och skrift; vad som ofta kommer henne till del i hemmet av en egoistisk och bortskämd man, ja, barn med, bör man kanske tala så tyst om — medaljerade husmodern, som bara och endast vaktar om sitt och desina. Visst är det vackert och vi ha all respekt för henne och hennes arbete, men vår idol kan hon aldrig bli. Vi leva i en

tid, då de sociala orättvisorna äro kännbarare än någonsin och vad vi framförallt således behöva är människor med sociala samveten. Vi kunna kanske avundas dem som, i en tid så orolig och ansvarsfull som denna, lugnt kunna stå utanför — eller innanför — oberörda, men vi rå ej för att vi leva i en tid, då det att något vilja och något våga känns ljuvare ändå — må det sedan göra hjärtan sjuka och sinnen tunga, vi äro ej förmer än de andra — men ej heller för mindre!

Nej, ett fel i vår så ytterst moderna tid är, att kvinnan, i varje fall arbetarekvinnan (man kan ej säga arbetets kvinna, ty denna bland överklassen har till stor del länge varit på sin vakt), är alldeles för litet modern. Genom upplysning och uppfostran har den överklasskvinnan vi akta och respektera för länge sedan kommit förbi eller igenom en massa fördomar, vilka ännu länge skola bli en besvärlig barlast på arbetarekvinnans seglats mot större förståelse för vad som sker i tiden och orsakerna därtill.

Vad vi behöva och måste framskapa är just moderna kvinnor, verkligt moderna i ordets rätta och djupt sociala innebörd. Och för det fordras upplysning, upplysning om allt vad vi ha att tillvarata och vinna. Säkert blir vinsten inte så stor för oss, men det är just detta vi också böra ha klart för oss för att ej vid första motgång släppa taget. Och då skall det också kunna visa sig, att en "modern" kvinna, hur galet det än kan låta, kan uträtta något gott för sitt hem och sina barn. Att hon kanske också gör något för andras hem och andras barn bör inte talas om, ty sådant arbete är djupt "okvinnligt".

Utbildning i husligt arbete.

Fortsättningskurser för flickor inom Stockholms folkskolor.

Under nuvarande hösttermin komma i sex av Stockholms folkskolor att upprättas kurser i husligt arbete. De äro avsedda för flickor som genomgått Stockholms folkskolor och hava fyllt 14 år.

Undervisningen pågår en gång i veckan kl. $\frac{1}{2}$ 4—8 e. m. och kurserna omfatta två läsår. Läroplanen upptar följande ämnen: huslig ekonomi, innefattande matlagning, bakning, konservering o. s. v., sömnad, läsning, skrivning, hygien, samhällslära och föredrag i allmänbildande ämnen.

Arbetstiden är uppdelad så att halva tiden ägnas åt huslig ekonomi, låt oss säga höstterminen, och halva tiden åt sömnad och de teoretiska ämnena, d. v. s. vårterminen. Kurserna avse att ge ökade kunskaper i de ämnen undervisning meddelas, alltså icke några repetitionskurser. Ett 30-tal flickor undervisas i varje avdelning.

Denna påbyggnad av folkskolan är en helt ny skoltyp, ett led i yrkesskolornas utvidgning till olika områden. Under utredning är även upprättandet av en kommunal yrkesskola för hushållsgöromål, som skulle bliva tvåårig med undervisning sex dagar i veckan, för att utbilda dugliga tjänarinnor.

Dessa fortsättningskurser handhavas även av yrkesskolenämnden. Till föreståndarinna har utsetts skollärarynnan fröken Maria Aspman och styrelsen består i övrigt av fru Emelia Broomé, seminarieadjunkten fröken Hedvig Sidner och fru Anna Carlsson (ordf. i Stockholms Allm. kvinnokl.)

Det husliga arbetet i folkskolorna har i allmänhet varit omtyckt av mödrarna, det enda felet ha de ansett vara att denna undervisning kommer för tidigt, barnet hinner glömma den. Med dessa fortsättningskurser är ett steg taget i den riktningen, att det, som gives under skolgången, skall göras mera omfattande och således den förberedande undervisningen komma flickorna mera till gagn. Den teoretiska undervisningen är även den ett behövt tillskott för ett folkskolebarn.

Det är att hoppas att dessa kurser vinna anslutning och att arbetsgivare, som ha flickor i den åldern anställda, ej förhindra dem att en eftermiddag i veckan besöka dessa kurser och det utan något småaktigt avdrag å lön. Särskilt beaktansvärda äro dessa kurser för flickor, som efter skolgången måste hjälpa modern i hemmet.

För våra landsortsstäder och industri-centra med mera utvecklade skolor böra dessa kursers inrättande bli en stark maning, att överallt följa exemplet och vi hoppas att våra kvinnoklubbar äro vakna härför och drivande krafter till att frågan föres fram i kommunalför-samlingarna. Omkostnaderna behöva ej avskräcka.

S. S.

Riks Liljeh. 16.
Allm. tel. 33 38.

**RÅGBRÖD
SIKTBRÖD**

1915 års

K R I G S B R Ö D

$\frac{1}{2}$ kg. 20 öre, $\frac{1}{1}$ kg. 38 öre.

LIMPOR & SPISBRÖD.

A.-B. Sannadals Brödfabrik,

Liljeholmen.
Etabl. 1878.

Feriehem för barn.

Under diskussioner om det socialistiska framtidssamhället ha socialismens motståndare många gånger förebrått socialisterna för att vilja göra världen till en stor tvångsinrättningsanstalt, där allt måste ske efter militärisk disciplin. Särskilt har man ofta gjort den invändningen att det ej kan vara ändamålsenligt att ta barnen från deras mödrar och det är många goda människor som ha för sig, att det väsentliga i socialismens världsmission är just att upplösa familjen. De stödjade sina angrepp på en del socialistiska utopisters målningar av framtidens samhälle — den vetenskapliga socialismen sysslar ju inte med dylika spekulationer i det blå.

Att det bara är trångsynt bornering som spelar huvudrollen vid dessa angrepp är ju tydligt, ty hur många mödrar är det inte som är absolut odugliga att uppfostra sina barn, och hur många barn skulle inte haft nytta för hela livet av att skiljas från en meningslöst kelande eller en hjärtlöst hård mor?

Men även i de fall då modern är den allra bäst ägnade för uppfostrarkallet vore det många gånger säkert önskvärt såväl ur barnets som ur moderns synpunkt att någon gång få permission från varandra. Detta är den tankegång som återfinnes i den stora borgerliga engelska tidningen Daily Chronicle i ett av dess senaste nummer, där den framkastar en plan, som rätt starkt liknar det utopiska barnhemmet. Detta hem är väl närmast beräknat för dem som ha råd att betala för sig och för kortare tid. Men i vår tid, då allt flera mödrar ryckas bort från hemmet och ut i industrin, är det väl inga som äro så i behov av sådana stora barnhem som de fattiga arbetarbarnen. Jag tycker att stora kommunala barnhem är en idé som våra socialistiska representanter i kommunerna borde ta opp och söka verkliggöra.

Ett uppehåll i feriehemmet borta från föräldrarna kommer alls inte skada barnen, utan — menar den engelska tidningen — skulle bli av gagn för både föräldrar och barn.

Jag lämnar nedan ett utdrag ur artikeln i fråga.

Många föräldrar erkänna, visserligen en smula skamset, att den bästa fridag de haft var då de voro utan sina barn. Det är för dem som att komma tillbaka till smekmånaden att slippa hushållsbekymren en liten tid och ostört njuta av varandras sällskap. De hindras inte av att ständigt vara tvungna att hålla ögonen efter en eller flera små bångstyrningar, som tvingar föräldrarna att inskränka sina utflykter till ett litet familjeläger på stranden. Det synes dem nästan vara en omöjlighet att någon gång få komma ut på någon av de härliga turer, som mindre betungade män och kvinnor få njuta av.

Man kan sällan gå från barnen med

lätt hjärta. De kunna inte stanna hemma utan tillsyn av en tant eller annan släkting, som i allmänhet finner sin uppgift vara ett inte alldeles odelat nöje. Och därtill kommer att mor och far alltid innerst inne ha en smygande känsla av att det inte är riktigt snällt av dem att lämna sina små hjärtebarn hemma. Till och med om dessa ha fått löfte om att få göra en utflykt längre fram störes dock moderns nöje just nu av tanken på dem.

Ibland kunna föräldrarna vara tvungna att resa bort tillsammans i affärer eller på grund av sjukdom i familjen eller dylikt. Det finns många tillfällen då det är alldeles oundgängligt att lämna barnen ensamma hemma och då svårigheten vad man skall göra med dem framstår för en.

I regeln sändas de till goda vänner eller släktingar för den tid det gäller eller ock överlåter man dem åt tjänsteflickans nåd och barmhärtighet och hon låter dem naturligtvis bråka som dem lyster.

Ett feriehem skulle vara ett ytterst praktiskt företag, om det inskränker sig till att bara ta emot barn, inte sjuka barn eller konvalescenter, ty för dem finns det fullt opp med institutioner, utan barn som äro friska om de också behöva luftförändring.

Föräldrar, som kunde lita på att deras barn bleve ordentligt tillsedda var dag, skulle vara mer än förtjusta över att kunna begagna sig av de fördelar ett sådant hem erbjuder. Det måste naturligtvis ledas av en kvinna, som fullständigt begriper sig på barn. Och hon måste inte bara vara i stånd att vinna deras förtroende och att föra en kontroll som inte verkade tröttande — hon måste även vara en smula hemma i läkarekonstens elementer. Andras barn är ju alltid ett stort ansvar hur man än ser saken och just litet praktiskt kannedom om hur man bör förfara när ett barn slukar ett främmande föremål eller faller och slår sig allvarligt är ytterst nödvändig.

Platsen för ett idealiskt feriehem är utan tvivel vid sjön. Intet kan kvicka upp ett barn så som havsluften och med en spade och ett par små åror roar det sig självt hela dagen utan att göra någon något för när. Om en vecka eller fjorton dagar kan det resa hem så brunstekt och friskt som mor någon sin kunde önska sig.

Huset skall naturligtvis vara så stort som möjligt. Där måste finnas ett eller två rum, där de små kunde leka när det är regnväder, men det är inte alls nödvändigt att skaffa många leksaker. I regeln föredrar barnet att leka med sina egna älsklingsleksaker och föraktar alla andra utom möjligen de dyra gunghästarna.

I hemmet fick det inte vara någon skolatmosfär. Med undantag av några få regler för måltiderna komma barnen att trivas bäst utan ändlösa restriktioner, som bara synes dem tillkomna för att brytas mot.

Protester mot förbudet för nattarbete av 327 kvinnliga typografer.

Till Norges storting.

Kvinnliga organiserade tryckeriarbetare i Kristiania och Kristiansand tillåta sig vördsamt att på det bestämdaste protestera mot att i lagen införas särbestämmelser om kvinnors arbete (nattarbete, övertidsarbete o. d.) och om deras arbete i yrken med särskilt farligt, hälsovådligt eller ansträngande arbete eller arbete som kan medföra särskild fara i sedligt hänseende, därför att dessa bestämmelser äro till skada för de kvinnliga arbetarna i konkurrensen om arbete.

Vi tillåta oss att hänvisa till tryckeriarbeterskornas protester från 1896 och 1909, vilka biläggas och vid vilka vi alltjämt fasthålla. Vi tillåta oss dessutom att hänvisa till de protester emot liknande lagförslag eller lagar, vilka våra kvinnliga arbetskamrater i de andra nordiska länderna Danmark och Sverge framkommit med. Dessa protester bifogas. I de nämnda dokumenten framhålles den syn på saken, som överensstämmer med våra intressen som arbeterskor.

Kristiania den 7 augusti 1915.

(327 undertecknare.)

Det är nästan alltid så, att äldre barn, särskilt små flickor, instinktivt beskydda de barn som äro mindre än de själva. Flickan tycker om att spela mor för de allra minsta och gossarna vilja gärna uppträda med en smula auktoritet gentemot de små som ännu inte stå riktigt stadigt på benen och som beundra allt vad de större företa sig så oerhört.

Låt barnen se efter sig själva! Låt dem bara gräla ibland om de så vill och var inte för snar med att gripa in och taga partil!

Och föräldrarna skulle säkert vara nöjda med det första försöket, sända dem dit flera gånger och rekommendera hemmet åt sina bekanta. Om man är aldrig så kär i sina barn är det dock emellanåt en lättnad att bli dem kvitt och ofta alldeles nödvändigt. Det kunde inte längre komma i fråga att den lille skulle stanna hemma och ha det illa medan mamma och pappa är borta och roar sig eller att han går och tacklar av, emedan han inte får omväxling han behöver. Feriehem för barn skulle undanröja dylika svårigheter. Och kom ihåg att ett hem som detta skulle kunna skötas mycket billigt, ty barnen trivas bäst med enkel och sund mat och äro för det mesta alls inte sådana kostföraktare och matvrak som vuxet folk.

N. S.

Tobaksarbetarnas svåra ställning.

Det är nu över ett år som väl hälften av tobaksarbetarna gått arbetslösa. Understödet som erhållits utgick i början med samma belopp som gavs övriga arbetslösa, men efter 1 mars i år har det höjts till kr. 1:25 person och 30 öre till varje barn samt 50 öre till hustru som ej arbetat i yrket.

Att någon tid leva på dessa belopp, så att svälten hålles borta kan ju gå, men att ett helt år och ett sådant dyrtidsår leva på dessa slantar och ej komma i elände är ju omöjligt. Det har nu också visat sig, att svårigheterna blivit så stora, att man ej kan tåga om dem längre. Vid ett möte, som hållits, yttrade en kvinna:

— Jag och de mina ha varit kastade på gatan två gånger. Jag står inte ut med att bli vräkt en gång till. Något måste göras så att vi komma ur eländet. Nu bli vi tagna för att vara skojare och bedragare vart vi dra fram. Vi kunna inte fortsätta på det här viset...

Det är oförsvärligt, att redbara arbetare, som intet högre önska än att få arbeta, skola genom förhållanden, som de själva icke förvällat, få märket "skojare och bedragare".

Enligt vad man hittills kunnat iakttaga, så är nog ställningen svårast för de i Stockholm boende utestängda tobaksarbetarna. I landsorten har visst i de flesta fall ersättningarna utbetalts till dem, som äro dömda att ej mera få arbeta i yrket, såvida de vilja stanna inom sitt fosterlands gränser.

Huru många kunna åter komma in i yrket?

Ja, det är frågan. En del säga 50 proc. av den upplärda stammen. 1,500 komma in och 1,700 få stanna utanför, säges det också. Varför? Skall det bli tobaksförbud i någon form, t. ex. ett strängt sådant för minderåriga? Nej, därom har ingenting hörts.

Lärlingar skola kanske tagas in, som få uppläras efter nya effektiva arbetsmetoder? Troligen skall maskindriften i största utsträckning tagas i anspråk. Men detta arbete, som kräver sådan omsorg — smaken på cigarren beror oftast på den fina bearbetningen och på vanan hos arbetaren att arbeta varje cigarr efter den olika tobaken — skall det kunna bedrivas maskinmässigt? Ja, man kan förstå att handarbetarna äro mycket skeptiska ifråga om att hädanefter få god vara.

Har återintagning av arbetare skett rättvist?

Därom äro meningarna mycket delade. De gamla få naturligtvis i stor utsträckning stanna utanför. Den tyska arbetskraften som här finnes att tillgå synes dock bliva väl använd, vilket tobaksarbetarna själva dock ej vilja på minsta sätt klandra.

Huru de svenska utlärdade unga "mä-

starna" känna det, vilka lära bliva starkt åsidosatta för de tyska "mästarna", veta vi intet om. Att intagningen av arbetskraft sker efter någon beräkning, som för arbetarna inte uppfattas som rättvis, tycks emellertid vara säkert.

Ersättningarna.

Ännu ha dessa icke kommit till Stockholmsarbetarna, och för de kvinnor vi träffat är det mycket bekymmersamt. Oktoberkvartalet står för dörren och värdarna äro icke milda, det veta vi.

En av arbetarna vald kommitté uppvaktade härom dagen medlemmar av kommissionen och frambar en önskan om att utfå ersättningarna till hyran 1 oktober. Det är nämligen så, att efter 1 september frändrages av ersättningarna det understöd som erhålles, varför man hoppades att även ett visst hyresbelopp skulle kunna utbetalas på samma villkor. Men något bestämt svar härför kunde kommittén naturligtvis inte få.

Angående ersättningarnas storlek, så frågar man sig om dessa bliva så pass för de yngre, att de kunna klara upp sina skulder och få något över till att lära ett nytt yrke, och för de äldre att det blir till varaktig hjälp vid sidan om vad de möjligen kunna arbeta sig till.

Denna fråga är djärvt att ge sig in på, och något nöjaktigt svar kan ej heller presteras. Beloppens storlek komma att variera, och de olika bestämmelserna är det ju mest av vikt att tobaksarbetarna själva grundligt känna till. Här endast ett par exempel: En kvinna, som arbetat minst 14 år i yrket och uppnått 41 års ålder, får fem genomsnittsårsavlönningar och den som arbetat fyra år i yrket får en genomsnittsårsavlönning. Handarbetarna skola därvid ha fyllt 18 år och andra 21 år.

För arbetarna kännas det nog som mest tungt att nödgas lämna sitt en gång inlärd arbete och tränga in på andra arbetsområden. Detta särskilt under nuvarande förhållanden, då det finnes gott om arbetskraft överallt. Är så dessutom den känslan förhärskande, att de flesta, om icke alltför krassa metoder tillämpades inom monopolbolaget, skulle behövas och bäst där fylla sin uppgift i samhället, så är det nog så prövande och bekymmersamt, trots ersättningarna, för många både kvinnliga och manliga arbetare att slå in på nya arbetsvägar och kunna lämpa sig efter vad som bjudes dem, om det också sker i bästa avsikt.

Vi hoppas dock att de arbetarnas riksdagsrepresentanter, som blivit satta i tillfälle att närmare följa denna sak, ej skola i riksdagen tåga, om det visar sig att monopolbolaget arbetat endast efter systematiska arbetsgivaremetoder, som varit olycksdiga för arbetarna och ett kostbart experiment för staten.

S. S.

Kvinnorna och det kommunala arbetet.

I.

Mer än en gång har det harmit mig att våra kvinnliga partikamrater så föga förstått att värdesätta det socialdemokratiska partiets kommunalprogram, som dock har så många punkter som borde intressera alla tänkande kvinnor, men framförallt *arbetets kvinnor*. Jag skall i dessa artiklar ge en den allra enklaste utredning av vårt kommunalprogram och visa hur djupt ingripande förändringar i vårt dagliga liv detta program — realiserat — skulle medföra. Nu är det så att kvinnorna ju här i Sverige ha kommunal rösträtt — på samma villkor som männen — och då är det på tiden att de, i långt högre grad än hittills, tillvarataga den.

Men innan jag går att utreda vårt kommunalprogram måste jag ge en kort redogörelse för våra kommunallagar m. m., så att vi ha fast mark under fötterna. Av dessa lagar skola vi kunna förstå hur oändligt viktigt det är att tillvarataga *våra intressen* och få kommunalförvaltningen in på *det socialistiska* spåret. Vi ha i vårt land haft, sedan långliga tider tillbaka, en viss självstyrelse genom våra kommuner, som äro delade i *landskommuner* och *stadskommuner* med olika bestämmelser för ledandet av dessa.

Vid den nya riksdagsordningens stadfästade år 1866 fastslogs, att *kommunallagarna* skulle »av konungen och riksdagen *gemensamt stiftas*», varigenom ordning och reda åstadkoms.

Kommunalförordningarna äro sju och omfatta:

- 1) Kommunalstyrelse på landet.
 - 2) Kommunalstyrelse i stad.
 - 3) Kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd.
 - 4) Landsting.
- Kommer så:
- 5) Kommunalstyrelse i Stockholm.
 - 6) Kyrkostämma, kyrkoråd och skolråd i Stockholm.
 - 7) Kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg.

Dessa lagar stiftades till största delen 1862 — en del 1863, -82, -83. *En del viktiga förändringar genomfördes 1909 och 1913.*

Som vi se gälla *olika* lagar för stad och land. Vad landskommunerna angår så utgör i allmänhet *en socken en kommun för sig*. Undantag finnas; då

två eller flera socknar förenas till en kommun.

Lands- och stadskommuner kunna ej ha samma kommunalförvaltning. (Något enda undantag finnes dock.) Däremot kunna köpingar antingen vara kommuner för sig eller ock vara förenade med landskommunerna.

Medlem av en kommun är *var och en som är mantalskriven där*.

På kommunalstämmorna behandlas *alla kommunens gemensamma angelägenheter* såväl de som beröra den allmänna ordningen, som ock de så djupt ingripande »hushållningsfrågorna». (Kom dock ihåg, att på dessa stämmor få ej förekomma frågor som röra *skola* och *kyrka*, de äro förlagda till kyrkostämman och höra hemma under kyrkoråd och skolråd.)

Kommunalstämman kan utse s. k. kommunalfullmäktige, som ha full beslutanderätt i nästan alla kommunens angelägenheter. *De väljas för fyra år av kommunalstämman*, men, för att valet skall gillas, fordras $\frac{2}{3}$ av de i omröstningen deltagandes röster efter röstvärdet (den 40-gradiga fyrskalan). Efter de fyra åren kan man antingen välja nya kommunalfullmäktige eller ock återtager kommunalstämman sin ledning av kommunens angelägenheter.

Kommunalnämnd. Så kallas kommunens verkställande myndighet, och att *här få in vårt folk* är ett livsvillkor för hela vårt politiska och kommunala liv. Antalet ledamöter i kommunalnämnden bestämmes av kommunalstämman och kan växla mellan 3, minsta antalet, och 11, högsta. De väljas för fyra år — dock skall halva antalet ombytas vartannat år. Jämte ledamöter väljer även stämman hälften så många suppleanter som ordinarie medlemmar.

Kyrkoherden, eller den han i sitt ställe förordnar, äger rätt att bevista kommunalnämndens överläggningar och beslut i alla frågor som beröra fattigvård, barnavård eller åtgärder för sedlighet. Denna lag tillkom 1913 (!).

Kommunalnämnden sammanträder på tid och ställe, som den själv bestämmer, och däremellan då ordföranden anser sådant nödvändigt eller ock hälften av nämndens medlemmar begära det. Mer än halva antalet medlemmar skola närvara vid ärendenas behandling och om nämnden består av endast 3 medlemmar skola alla tre närvara.

Ni må tro att kommunalnämnden är en viktig institution — kanske *den*, vars sammansättning är den för *småfolket allra viktigaste* och jag skall uppräknat

Herman Neujd: POTATISPLOCKERSKA.

dess åligganden inom kommunen så förstå ni själva huru viktigt det är att deltaga i *allt som angår de kommunala ärendena*.

Kommunalnämndens åligganden äro:

- 1) Att ombesörja *verkställigheten* av kommunalstämmans eller fullmäktiges *beslut* i alla de fall där sådan verkställighet ej uppdragits åt särskilt utsedda styrelser.

- 2) Att hava överinseende över sådana utsedda personers styrelse och förvaltning.

- 3) Att hava tillsyn över och ansvar för kommunens gemensamma egendom och kassor.

- 4) Att verkställa debitering och uppbörd av beslutade utskylder samt uppbära kommunens övriga inkomster.

- 5) Att avgiva infordrade betänkanden i kommunens angelägenheter.

- 6) Att handhava och tillämpa kommunens ordningsstadga samt ålägga i samma stadgar utsatta böter och viten och, om anklagad nekar, anmäla gärningen för åklagaren till beivran vid domstol.

- 7) Att avgiva statistisk redogörelse för förvaltningen av kommunens medel.

Dessutom åligger det kommunalnämnden:

- A) Att vara *taxeringsnämnd* för skogsaccis.

- B) Att vara *fattigvårdsstyrelse*, där ej särskild sådan utses, samt att *hava tillsyn över lösdrivare*.

- C) Att vara *nykterhetsnämnd*, där ej särskild sådan eller fattigvårdsstyrelse utses. (Ny lag 1913.)

- D) Att vara *hälsovårdsstyrelse* och *fosterbarnsnämnd*, där ej särskild sådan

utsetts, samt *utöva tillsyn över arbetarskyddslagstiftningslagens tillämpning*.

- E) Att öva *tillsyn vid brännvinshandling, vin- och maltdryckshandel* m. m.

- F) Att *avgiva* intyg vid sjuks intagande å lasarett, om hans stånd och villkor samt, om han är medellös, om ansvarighet för avgiften till inrättningen.

Att lämna intyg om att brännvin eller sprit må utlämnas å apotek för *tekniskt behov* (t. ex. åt snickare till polorsprit m. m.)

Att intyga att värnpliktig genom sjukdom är hindrad inställa sig till inskrivning eller tjänstgöring.

Nämnden kan kalla inför sig de som bo i socknen för att höras i ordningsmål eller andra ärenden, som de äro ansvarsskyldiga i.

Varje ledamot av nämnden — *ej blott* ordförande och kassaförvaltare — äro ansvariga för kommunens medel. Ansvarigheten räcker *tills stämman godkänt förvaltningen* eller, om tvist uppstår, tills domstolens dom fallit eller ock tills *ett år förflutit från* räkenskapernas avlämnande utan att klander anställts.

Som vi se är det så, att kommunalnämnden hart när på alla punkter ingriper i vårt dagliga livs angelägenheter och därför måste *vi* ock se till att få vårt eget folk med in i dessa nämnder för att där framföra *vår syn på samhällsorättvisorna* m. m.

I nästa artikel skall fortsättning följa på denna så oerhört enkla utredning av kommunallagarna.

Kata D—m.

Den svarta stugan.

Mörk och dyster låg stugan vid skogsbrynet. Den tråkiga svarta pappan, vilken man i synnerhet ser i södra Sverige, hade nu i flera år varit spikad på väggarna och väntade blott att bli va gömd under ett nytt brädlager. Men av något sådant syntes icke ett spår och länge än skall väl stugan stå klädd i sin sorgdräkt.

Vid bägge sidor om stugan ligga små näpna hem, röda stugor med vita knutar.

Jag låter blicken helst vila på de där trevna boningarna, ty de göra mig glad till sinnet, men min färd gäller icke dem och jag måste rikta stegen mot den svarta stugan.

Dörren vid den stora stentrappan är omsorgsfullt låst. En liten gräskantad och trampad stig går till stugans baksida och fram till köksdörren. Jag följer denna och knackar på.

— Stig in! bjuder en röst. Och välkommen upptäcker jag en kvinna, vilken håller på att skura.

Hon drar ned den uppfästade urblekta kjolen och jämkar litet på förklädet, går ned för trappan och ber mig stiga in.

I köket är skurat och rent, inga odiskade koppar eller tallrikar på bordet, men icke heller något papper eller vaxduk, som kan lysa upp en smula.

Vi gå in i rummet och medan jag utrettar mitt ärende har jag tid att se mig om och reflektera.

Jag slår mig ned på den gamla träsoffan, vilken en gång varit målad, men som nu är mer än tillbörligt skrapad och skröplig, medan hustrun försagd och skygg tagit plats på yttersta kanten av en stol.

Ack, jag vet så väl vad hon känner! Och fast hon icke gärna lyfter blicken förstår hon väl att jag ser vad hon så ogärna vill visa — fattigdomen.

Sängen, som i de många små backstugorna brukar ståta i vitt lakan och vit örngottsdynda har endast ett gammalt fult stiektäcke. Och på bordet står visserligen en blommande pelargon, men ingen duk finns, icke ens i helgdagslag. På skänken stå ett par gottköpskort och när hon öppnar den för att ur nedersta rummet taga fram ett förkläde åt lillan synas de två översta hyllorna som stora gap. Tomt på allt. Endast på botten ligga några hoplagda kläder, det enda ljusa i hemmet, ty de voro rena även om de voro trasor.

Nej, icke det enda ljusa. Golvet var också rent, så rent som man kan begära av vatten med endast sparsamt såpa till.

De gamla stolarna, som vittna om mer än en bardalek, och vaggan, vilken ännu fick utgöra liggplats, med sina slitna kuddar utan något spetsprytt hölje, bidra till att göra det än mer sorgset och dystert.

Ruth Milles: TVÄTTERSKA.

Den minsta, treåringen, kommer tultande över golvet bort till mig. Jag vill att vi skola bli vänner, men hon kan icke fatta det. Vill ömsom smekas, ömsom klösas. Oupphörligt spottar hon på fingrarna och smetar på allt vad hon kommer när. Endast lallande ljud komma i stället för ord.

— Stackars liten, du är inte kry du och skulle säkert tarva riktig vård, utbrister jag nästan allt för hastigt.

— Ja, gu' give en hade råd till det, men vad skall en göra med två tomma händer. Redan vid två månader blev hon hårt sjuk och har nog aldrig varit bra. Nu för litet sedan fick hon ett slaganfall och sedan dess har hon hållit på som hon nu gör.

Modern suckar och fortsätter:

— Doktorn var här en gång. Hon fick medicin, men han säger det finns ingen bot, så det lönar icke heller att söka.

Hon blir mera meddelsam och vågar se upp.

— Om jag visste någon råd! Ni har ingen aning om allt.

— Men er mans avlöning?

— Går till brännvin. Var lördagskväll och mitt i veckan också, när han har ett öre, kommer han alltid full hem. Då få vi springa, barnen och jag. Och kunna vi någon gång stan- na hemma, så blir det i alla fall en hemsk natt. Endast svordomar och råa ord.

Stackars, stackars mor och maka, skriker det rent av från mitt hjärta.

— Jag har varit hos prästen och sökt råd. Jag vill skiljas, kan omöjligt leva längre i eländet, men prästen kan intet göra åt'et, säger han. Den som bara kom bort på ett år eller några månader! Jag skulle taga tösen här med mig och de båda största flickorna få ta passplats.

— Men pojken då? Han går ju också i skola?

— Ja, han fick väl vara hemma. Han kan reda sig bäst och han är van att springa bort när far är alldeles för tokig.

Jag sitter stilla och lyssnar alldeles rådvill, alldeles hjälplös. Vad skall jag göra? Trycka en liten slant i handen till något gott åt barnen. Det är bara hån i den stora olyckan, men jag gör det ändå.

— Tack, det blir till mjölk och bröd. Om hon, den lilla, inte nu vore så hjälplös igen skulle jag nog kunna gå bort och tjäna litet själv, men hur skall jag kunna lämna henne?

Tjäna litet själv! Hon står där så darrande, lidande och kraftlös, att de gör mig så ont om henne. Vad skall hon orka göra, utsvulten och lidande som hon är? Vem skulle taga hänsyn till vad hon förmådde? Å nej, nå det gäller att betala för arbetet, det fordras det också något. Jag har no sett när de rika fruarna 'ta hjälp'

På hemvägen går jag in till doktorn. Måste erinra honom om de sjuka flickan där borta i stugan och jag måste höra om hon inte kan vårdas å lasarettet.

— Snälla ni, säger doktorn, det är lönlöst att sända det barnet dit. Hon kan aldrig bli frisk. Hjärnan förstår ni. Sjuk hela sin tid och ett nytt anfall. De kunna inte tag emot en sådan obotlig på lasarettet.

— Ja, men skulle man inte kunna göra ett försök ändå och skulle in kommunen kunna betala för henne?

Doktorn skakar på huvudet.

— Ett ledsamt hem det där. Allt barnen äro för resten sjuka. Mode nedbruten, utpinad. Fadern alkohol list — ni förstår.

— Ack, att man inte ännu i tvångsinternerna en sådan usling, brister jag; utan han skall få fortsätta att plåga de sina.

— Vi ha inte rätt än, men få snö och då få vi försöka hålla efter gubarna.

För doktorn tycks det inte bety så mycket. Han har sett så mycket elände, att han blivit tämligen kall.

Prästen, som kvinnan också bett råd och hjälp, kan intet heller. (kommunalnämndens ordförande, som bara bor en bit därifrån, tycker nog att det är 'synd i hustrun och barnen', men inte vill göra något åt det, fast han vet där är nöd.

Jag blir hatfull mot dem, som sitta inne med vett och makt, mot präster, läkarna och hela högen. Dessa, som sett folkhälsan undergrävas och lidande och nöd skövla så oändligt må

hem. Och så har årtionde efter årtionde fått gå, utan att man höjt någon nämnvärd protest mot ett elände, som gör den fattige fattigare och som mördar barnen.

Men när det gäller att bevilja sprit-rättigheter, då tycks prästerskapet, läkarekåren och kommunalpamparna vara fulla av förståelse, och då rösta de gladeligen för detsamma.

Religionens och kärlekens förkunnare, vetenskapsmän och övriga, som borde vara förståndigt folk, alla kliva de då säkra fram med sina många röster och stora fullmakter. Såvida man icke i dåsig likgiltighet stannar hemma för att rädda sig själv, om samvetet är något ömt.

Det är löjligt, men även jag måste med, måste visa min motvilja och bland hånleende pampar går jag varligt fram, för att med min enda fattiga röst giva ett nej på bolagets anhallan.

En och annan kamrat och mödans son kramar en liten obetydlig fullmakt i sin grova näve medan han stegar fram, envis och trygg, därför att han känner oket, som håller proletariatet nere.

Vi le och nicka åt varann, fast man hänler och tisslar runt omkring oss, men hånet når oss ej.

För mina ögon ser jag bilden av de lidande små, en förtvivlad mor och en svart stuga.

R. S.

Ruth Milles: "MODER."

Under den kapitalistiska æran har den lika tillgången på arbete för båda könen endast varit en spekulatation i kvinnornas billigare arbetskraft. Det har beretts kvinnorna ett stort arbetsområde, vilket dock medfört mycket missbruk. Hänsynen till kvinnornas svagare fysik och ömtåligare nerver har ställts i skuggan för kravet på profit, och lagen har endast i vissa fall, såsom vid fabriksmässigt driven verksamhet, kunnat giva ett om än ringa skydd. Men kravet på skydd, som fordras i första hand med hänsyn till kvinnan som moder eller blivande moder, mottages dock icke alltid med välvilja av de arbetande kvinnorna, därför att skyddet ofta betyder ett inskränkande av deras arbetsområde och därigenom ett försämrande av deras ekonomiska existens.

Den sociala utvecklingen och mänskliga erfarenheten må här utstaka gränslinjerna för det arbetsområde, som måste förbehållas kvinnorna. En sak får dock fastslås, nämligen att arbetsområdet måste delas med hänsyn till förmåga och intressen. Det rör sig härvidlag icke om, huruvida kvinnorna skola ha obehindrad tillgång till att utföra samma arbete som män, ty detta skulle föra till stor olikhet, utan det gäller att såvitt möjligt förvandla arbetet från att vara en tryckande plikt till en efterlängtd rätt. Den kortare arbetstiden för kvinnorna är härvidlag av stor hygienisk och moralisk betydelse.

Motståndare till kvinnornas politiska rösträtt ha ofta framhållit, att politiken skulle verka skadligt inom äktenskapet. Denna uppfattning vilar säkerligen på ett misstag. Så visst som det är, att politiken omspänner alla livets förhållanden, så säkert är det också, att just politiken kan giva det dagliga samlivet mellan äkta makar ett rikare innehåll. Diskussion verkar uppfostrande, och kvinnorna, som i politiken ha mycket att lära av männen, komma härigenom att gå framåt i sin utveckling och omdömesförmåga. Samtidigt uppstår även spörsmålet angående kvinnans ställning inom äktenskapet. Kan "lika rätt" tillåta, att "mannen är kvinnans huvud" och att hans ord juridiskt talat är det avgörande i de förhållanden som röra hemmet och samlivet?

Lagstiftningen har emellertid icke lämnat dessa problem obeaktade. Den har tillförsäkrat hustrun egendomsrätt såväl till det hon tillfört boet som ock över det hon genom eget arbete tillfört hemmet, och man kommer troligtvis från lagstiftningssynpunkt att gå vidare på den här inslagna vägen. I det hela taget bjuda en säkrare ekonomisk grundval och bättre ordnade sociala villkor de bästa garantier för ett gott äktenskap. Prostitutionen såväl inom som utanför äktenskapet förlorar genom dylika reformer sitt ekonomiska berättigande. I övrigt kommer tillfälle till lättare upplösning av olyckliga äktenskap att bliva av stor

Ursprunget.

Efter
Tagore.

Mitt barn, när jag ser ditt anlet, ditt öga, speglande skyn,
och lyss till din röst, som frågar, då svindlar det för min syn,
då bredas mysteriets gåtor djupa kring moder din;
du tillhör allt, min son — och ändock är helt du min.

Av fruktan att mista dig, barn, jag håller dig hårt i min famn ...
Men lyckan, som bor i mitt hjärta, kan aldrig nämnas vid namn!
Och aldrig jag upphör att undra på undret, som skedde mig, att
jag bär — på så svaga armar — all världens dyraste skatt.

Framtidens kvinna.

Danske folketingssmannen A. C. Meyer har i ett par artiklar i danska Soc.-Dem. behandlat frågan om kvinnorna och rösträtten, däri han skildrar ett stycke av kvinnornas historia, kampen på arbetsmarknaden och inom det sociala området och även kampen om rösträtten. Ifråga om denna fastslår han att segern blev de danska kvinnornas först under den period, då socialdemokraterna blivit landets största parti och som sådant gav den radikala regeringen det behövliga stödet.

Ur hr A. C. Meyers artikel *Framtidens kvinna* anför vi nedanstående:

Den lika och direkta rösträtten har

varit målet för kvinnorna såväl som för underklassen i allmänhet, men den är dock mera att betrakta som medel än mål, medlet för erövrandet av en säkrare ekonomisk existens och ett rikare andligt liv.

För kvinnan, som tvingas att söka arbete var detta finns att få, är rösträtten ett nytt vapen i kampen för existensen. Genom fackorganisationen har hon lärt att den brutala spekulatjonen i låga arbetslöner endast kan stävjas genom arbetarnas sammanlutning, och genom denna ledas kvinnorna till förståelse av socialismen som banbrytare för social rättfärdighet och jämlikhet.

betydelse för kvinnorna. Denna reform är som bekant bl. a. uppsatt som program för de tre nordiska länderna.

Genom fri användning av sin begåvning och med den hänförelse för ideal, som är kvinnan given, skall hon bli en utmärkt kamrat i kampen för människolycka.

Kvinnans plats är där det gäller barnets, de sjukas, nödställdas och gamlas rätt, och där livets skönhet och glädje skall beredas och säkerligen kommer hon att motarbeta såväl jord- som penningmonopolet, vilka beröva arbetarna arbetets frukter. Kvinnans plats är inom socialismen.

Man har ofta framhållit, att kvinnans i allmänhet religiösa sinne skulle draga henne åt konservativ åskådning, men sedan nu de krigförande kapitalistiska staterna konstruerat åt sig var sin speciella gud, följer väl därav, att den verkligt religiöse endast kan uppfatta en gud — alla människors gud, den sociala rättfärdighetens och fridens gud.

Ett oändligt tåg av lemlästade, söndersågade män vända under dessa dagar tillbaka från slagfälten, män, söner och bröder offrade för en politik, på vilken icke kvinnorna haft något inflytande. Kvinnornas tårar kalla icke de döda tillbaka till livet, de kunna ej återställa de lemlästades bortsprängda lemmar, men de falla som ett regn över den jord, som skulle giva fredens stora tankar växt.

Det trollspö finns icke, som nu skulle kunna bannlysa kriget, men kvinnans politiska inflytande i samband med arbetareklassens makt skall förbereda folkens självstyrelse. Penningfurstarnas rovgirighet och diplomaternas intriger skola vika för folkens frihet genom den lika och allmänna rösträttens väldiga frammarsch.

Det finns folk, som tvivlar om ett fredens rike genom skiljedomstankens seger över blodiga uppgörelser, men den dag då kvinnorna i de moderna kulturstaterna nå fram till valurnorna, den dag höjes fredens internationella röda fana över världen.

Och den hand som höjer fanan är en kvinnas.

Ur "The Labour Woman".

Vid senaste sammanträdet med "Kvinnornas internationella råd" enades man om att det vore nyttigt om man kunde framlägga förslag om de böcker, som borde läsas vid organisationernas sammankomster. För arbetarekvinnan är det vanskligt att välja bland det som skrivits om kriget. För att kunna diskutera, bemöta kritik och även för att skaffa sig ett sunt omdöme är det nödvändigt att känna till Europas historia. Men arbetarekvinnan har ej mycken tid till studier och frestas därför att läsa det mest kortfattade snarare än de bästa böcker som stå till buds. Utgifterna och den korta tiden förleda henne mycket ofta

Åtgärder mot dyrtiden.

Socialdemokratiska partistyrelsen och den fackliga landsorganisationens representantskap voro 10 och 11 sept. samlade till gemensamt möte i Stockholm i och för behandling av dyrtidsproblemet.

Därvid gjordes till regeringen framställning om vidtagande av ett flertal åtgärder, åsyftande en effektiv pris-sänkning å de viktigaste livsmedlen och förnödenhetsartiklarna.

Statsminister Hammarskjöld, som uppvaktades i ärendet, medgav, att ställningen var synnerligen svår för de mindre bemedlade folkklasserna i landet och lovade, att regeringen skulle taga i noggrant övervägande de yrkanden, som av arbetarna framställdes.

Vid sidan av denna framställning till regeringen utfärdade konferensen ett uppprop till allmänheten, vari denna uppmanas att göra vad på den ankommer för att efter bästa förmåga medverka till, dels att den verksamhet, som genom det allmännas försorg och initiativ bedrivs eller gångsättes, mötes med förståelse och understöd, och dels att den enskilde genom att själv inrätta sin hushållning så förutseende och praktiskt som omständigheterna tillåta, bidrager till att bekämpa svårigheterna.

I uppropet framhålles vidare, att det därjämte är av största betydelse att konsumenterna söka genom kooperation och andra strävanden för ömsesidig hjälp nedbringa mellanhandskostnaderna och sålunda erhålla bästa och största möjliga näring för tillgängliga medel.

Det är blott genom god vilja och samverkan mellan den enskilde och samhället, som kristiden kan genomkämpas och dess verkningar mildras.

att endast läsa broschyrer eller flygskrifter. Dessa äro dock i allmänhet skrivna för att belysa en viss synpunkt och ej för att giva en nykter och måttfull översikt över hela frågan. Följaktligen få de som endast läsa dylika skrifter ensidiga och begränsade upplysningar i ämnet.

Det bästa synes vara att å sammankomsterna läsa och diskutera några få, väl valda böcker, vilka så vitt man kan bedöma giva en sann och opartisk skildring av fakta. Eller, om böckerna äro för långa, kan man låta en eller ett par av medlemmarna läsa en viss bok för att sedan skildra och eventuellt diskutera dess innehåll vid en av sammankomsterna.

Från England.

Appell till de kvinnliga arbetare, som taga männens platser under denna period av nationell kris.

Aldrig i örikets historia har kvinnoarbetet erkänts vara av så högt värde för nationen som nu. Överallt, i statsdepartementen och affärskontören, i fabriker, på fälten och på järnvägarna uppmanar man kvinnorna att upptaga det arbete männen hava lämnat för att följa fanorna eller för att öka den skara, som arbetar för krigsberedskapen. I denna kristid uppmana vi eder att icke förtrötta i edra strävanden att utföra det arbete man begär av eder, men också att sammansluta Eder för att ernå samma arbetsvillkor och samma löner som de män haft, vilkas platser ni tagit.

Vi uppmana eder att vidmakthålla arbetarnas levnadsstandard och, antingen ni äro arbetare eller löntagare, hålla på:

lika villkor och lika lön

för samma arbete. Medan männen kämpa i främmande land, måste vi upprätthålla fanan här hemma.

Vi bedja eder enträget att betyga: att alla kvinnor, som åtaga sig krigstjänstgöring eller taga plaser efter män som stå i krigstjänst, genast ingå i fackföreningen för det yrke, i vilket de äro i frivillig tjänst, eller i respektive förening för yrkesarbetare, och att de fackföreningar, där kvinnor äro uteslutna, förmås att antaga kvinnor som medlemmar, eller att samarbeta med någon annan fackförening i och för organisation.

Genom dylika organisationer bedja vi eder anhålla om:

att, därest en kvinna utför samma arbete som en man, hon må erhålla samma betalning som han och att principen lika lön för lika arbete strängt följes;

att ingen kvinna på några villkor må taga anställning för underbetalning och att utpressning till varje pris undvikas;

att då den fasta personalen efter kriget återinsättes i tjänst företräde lämnas dem, som varit i krigstjänst, men att de arbetare, som härigenom mista sina platser, må garanteras anställning på annat håll.

Kvinnornas uppgift i den stora krisen är mycket svår. De måste leva i ångest för att förlora de tappra männen på slagfältet, de måste draga försorg om barnen och försöka bevara sin egen hälsa, så att de barn som komma att födas bliva friska och dugliga medborgare, vilka i framtiden kunna gottgöra de förluster, som åsamkats av kriget; de måste bära en stor del av handels och industrins bördor; de måste fylla luckorna efter de manliga arbetarna. Och dessutom måste de hava för ögonen den bestämda föresatsen, att för framtiden bevara det som hittills vunnits genom arbetarnas sammanslutning.

Hemmens matlagningsfråga.

Samtidigt med den ekonomiska utvecklingens framsteg och teknikens fulländning förändras våra levnadsvanor i betydande grad. Dock försiggår denna anpassning efter de givna möjligheterna ingalunda liksidigt med dessas utveckling på alla områden. Sålunda har vår tids storartade industriella produktion icke åtföljts av en däremot svarande konsumtion inom betydande lager av vårt folk.

Särskilt torde detta vara fallet med födoämneskonsumtionen. Att produktionsmöjligheterna på detta område i långt högre grad skulle kunna utnyttjas, är obestridligt. Vad tekniken beträffar, är den som bekant långt uppdriven när det gäller utfodringen av kreaturen. Däremot har föga gjorts för att utvärda, vilka krav som böra ställas på människans föda och huru dessa fordringar i högsta möjliga grad skola kunna uppfyllas. Någon som helst offentlig kontroll över, huru den enskilde medborgarens behov av föda tillfredsställes, utövas icke, och torde med nuvarande konsumtionsystem vara svår att anordna.

Vad bör då göras för att avhjälpa dessa missförhållanden? Det är uppenbart, att de avgörande omständigheterna här äro de stora socialekonomiska omvälvningar, som förr eller senare måste komma, och som skola icke blott höja produktionen utan även bereda möjligheter för folkets stora flertal att bättre än nu tillgodogöra sig dennas frukter. Men det går ej an att endast invänta dessa omvälvningar, vi måste naturligtvis redan nu söka tillfullo utnyttja de möjligheter, det nuvarande läget erbjuder. Hittills har ej så litet blivit gjort på kooperativ väg för att lindra den undernäring, vår arbetande befolkning utsättes för. Genom konsumtionsföreningar har man skaffat möjligheter att för rimligt pris erhålla goda råvaror, och de koop. matlagen gå ännu längre, i det att de kunna reglera även den tillagade födas kvalitet.

Emellertid, de koop. matlagen nå aldrig de många hemmen. Ingen har räknat de hem, där hustrun liksom de vuxna barnen — och de minderåriga med — är upptagen hela dagen med förvärvsarbete utomhus och således oförmögen att sörja för göromålen i hemmet. Eller de hem, där familjens inkomster icke räcka till för att inköpa födan för dagen, för att nu icke tala om de många fler, där medlen kanske finnas, men förmågan att

Kvinnor kunna icke uttrycka sin kärlek till fosterlandet på ett bättre sätt än genom att hjälpa till att säkerställa lika rättvisa och välstånd åt man som åt kvinna.

Margaret Bounfield (Kooperativa kvinnogillet). M. A. Gasson (Kooperativa föreningen). Susan Laurence. Mary R. Macarthur (Kvinnornas fackförening).

Marion Phillips (Arbetarekvinnornas förbund).

Kvinnliga kommitterade i Arbetarnas nationalkommitté.

bereda närande och tjänlig föda är bristfällig. Man gör orätt, om man lägger skulden till detta sista på hustrurna. Det är icke dem, utan systemet, vi måste ägna vår uppmärksamhet. Vi hava här i själva verket att göra med resterna av en gammal övergiven arbetsform, som i sitt ursprungliga skick stod i överensstämmelse med ett nu huvudsakligen övergivet privathushållningssystem — det gamla patriarkaliska.

Fullt konsekvent tillämpades detta system i de gamla större lantushållen. Där frambringades så gott som allt man behövde. Råämnena funnos i allmänhet tillgängliga på gården, och arbetskraften var riklig och mycket billig. Utom husets döttrar funnos alltid ett antal ogifta — och således oförsörjda — äldre kvinnliga anförvanter, varjämte den fattigare befolkningens kvinnor mot en usel betalning alltid stodo att erhålla utan konkurrens med någon stadsindustri. Så småningom har emellertid industrin övertagit den ena arbetsgrenen efter den andra. Sålunda tillverkas numera i intet hem stearin eller talgljus, för att blott nämna ett typiskt exempel. I vissa avseenden har denna omändring betytt en förbättring i varans kvalitet, i andra en försämring, i alla avseenden eller i så gott som alla en ekonomisk vinst. I stort sett är också utvecklingsgången riktig. Vissa grenar av hushållningen tillgodoses genom stordrift, andra genom arbete i hemmet.

Huru långt ha vi då nu hunnit i denna gradvisa fördelning? Ha vi männe nått det avbalanserade lagom? — Jag måste besvara frågan med ett bestämt nej. Jag vet, att jag har flertalet av dem, saken närmast berör, kvinnorna, emot mig i denna uppfattning, men jag måste erkänna, jag kan omöjligen förstå dem. Visserligen har traditionen en stor makt över sinnena, men att den skulle kunna vara det sunda förnuftet så övermäktigt har jag svårt att tro. Man resonerar tydligen så här (om man nu resonerar över huvud): "På detta område upphör från och med i dag all utveckling. Så som det i denna stund är, måste det i evighets evighet förbli". Resonemanget är mycket vanligt även när det gäller andra frågor, men det är icke dess mindre oriktigt.

Saken innebär kanske till huvudsakligaste delen ett arbetsfördelningsproblem. Den troligen äldsta form av arbetsfördelning vi känna ligger på detta privathushållningens område. Denna "fördelning" bestod däri, att männen, som voro de starkare, helt enkelt tvingade kvinnorna att utträtta allt arbete med beredning av födan och till större delen även anskaffandet av råvaran. Själva togo de på sin lott endast de ädlare värven: jakt och krig samt vapentillverkning. Med tiden har det utvecklats sig därhän, att det, som oftast uppfattats som mannens speciella arbete, anskaffandet av födan eller medlen därtill, blivit minst lika krävande som den speciellt kvinnliga uppgiften. Det är således icke så mycket en orättfärdighet mellan könen, det nu är fråga om — likväl äro kvinnorna här mest ogynnsamt ställda, om hänsyn tages till vad som kunde vara förhållandet.

Jag tror icke jag överskattar kvinnans praktiska omdöme, om jag förutsätter, att hon, om vi nu helt plötsligt skulle gripa oss an med att organisera samhället utan er-

farenheten av något föregående, skulle välja på sin lott just den oekonomiska och arbetssamma matlagning, som under nuvarande förhållanden bättre kan utträttas på annat sätt. Och jag tror likaledes jag värdesätter hennes goda smak och hänsyn mot de närmaste rätt, om jag vägrar att tilltro henne djärvheten att fördärva sitt hem med detta illaluktande och ohygieniska arbete. Jag är emellertid övertygad om, att kunde man göra klart för våra kvinnor, vilken ekonomisk betydelse en omläggning av dessa förhållanden komme att innebära, skulle de utan svårighet kunna vinnas för en sådan förändring.

Nu skall det villigt erkännas, att en hel del försök gjorts att lösa denna hemmens hushållningsfråga. På borgerligt håll har man experimenterat med den s. k. hemgården, ett större bostadshus med ett gemensamt kök för alla hushållen. Likaså torde det vara ej så få mindre hushåll, som antingen intaga måltiderna ute eller utifrån hämta den färdiglagade maten. Hit skola vi dock icke räkna de många arbetarehem, där dagens tre mål huvudsakligen utgöres av kaffe och vetebullar, inköpta på magasinet.

Intet av dessa försök går i rätt riktning. Här är icke frågan om ett antingen — eller, hemhushållning eller icke. Problemet är i själva verket principiellt sett ytterst enkelt — ja, vi kunna knappast kalla det ett problem: Vissa slag av våra födoämnen beredas på centralkök, andra i hemmet. Frågar man, vilka på det ena eller det andra sättet, blir svaret: det som lämpar sig bäst för det ena eller andra. Går man så i detalj, visar det sig, att det som ur kostnadssynpunkt förmånligast ombesörjes med stordrift utom hemmet, praktiskt taget helt sammanfaller med vad som ur andra synpunkter även bör på detta sätt handhavas. Samma matberedning, som ekonomiskt minst ägnar sig för "småbruk", är just densamma, som under nuvarande förhållanden kräver det mest tidsödande och oangenäma arbetet, och som därtill synes vara oundgängligen förbunden med en lukt, som väl kan lidas på en arbetsplats, där folk vistas endast en del av dagen, men som endast oförnurtet kan släppa lös i en bestad.

Det övriga, vissa slag av vegetabiliska födoämnen, såsom lättare puddingar o. dyl., kan däremot med fördel tillagas i hemmet. Detta är också det område, där den personliga smaken oftast vill göra sig gällande, en synpunkt som vi ingalunda få förbise, om den också av våra husmödrar tillmättes en otillbörligt stor och omfattande betydelse. I sin fasta tro på det beståendes förträfflighet mena de nämligen, att just de personer, som tillsammans bilda ett hushåll, av naturen äro utrustade med precis samma smak. Jag vågar emellertid tro, att den husfrid, som nu åtminstone i detta avseende är rådande, snarare bör få tillskrivas den mänskliga förmågan av anpassning, liksom mannens gåva att kunna tåla och lida, egenskaper som inge reformvännen det bästa hopp.

Allt som allt, en omläggning av hushållningen i enlighet med vad som ovan antytts borde ej stöta på några större svårigheter vad själva uppdelningen beträffar. Gränsen mellan de båda tillredningsgrupperna kan knappast ligga tydligare i dagen. Förr eller senare måste utvecklingen ha fört oss till

Från kvinnoklubbarnas arbetsfält.

Från Eskilstuna.

Kamratmöte avhölls i Eskilstuna den 19 sept. Kvinnoklubben då stades hade inbjudit Södermanlands distrikts kvinnoklubbar och kooperativa kvinnogillen. Närvarande voro ombud från ett flertal platser ävensom från Centralstyrelsen.

Den första fråga, som behandlades, var »Huru få arbetarkvinnorna intresserade för den kommunala rösträtten?» Allmänt uttalades, att intresset nu ej var så stort för deklarerings av arbetsförtjänst bland arbetarehustrurna, som de första åren. Detta herodde nog mycket på de dåliga tiderna, då varje krona behövd sparades, ävensom att de ej voro tillräckligt upplysta om de kommunala spörsmålens ofantliga vikt för arbetareklassen. Beslöts att uppmana kvinnoorganisationerna att på allt sätt söka intressera arbetarkvinnorna för den kommunala rösträtten, dels genom spridande av upplysning om deklarerings, klargörande av nyttan och betydelsen för uppslutning kring de kommunala spörsmålen och uppmanades kvinnoklubbarna att intressera valledningen, att anordna möten för arbetarkvinnorna med föredrag i kommunalkunskap.

Nästa fråga: »Vid vilken ålder böra barnen börja sin skolundervisning?» syntes vara en fråga av större betydelse än man väntat. Det visade sig att barnen i Eskilstuna i allmänhet börja sin skolgång redan vid 6 år, en ålder som är alldeles för tidig. Folkskolelärarynna fröken Hallman inledde frågan och betonade, att det var mera fördärligt för barnen att börja för tidigt än senare. Ej förrän vid 9 års ålder inträder skoltvånget, varför, i synnerhet för klana barn, föräldrarna böra vänta något år. Barnen kommo genom detta för tidigt ur skolan. Redan vid 13 år ha de genomgått sina 5 klasser och då äro de för unga att släppas in i fabriker. I sin fattigdom räkna dock många föräldrar på att få barnen tidigt ur skolan för att de

skola kunna bidra till sin försörjning. Beslöts att för Eskilstunas vidkommande vid lämplig tidpunkt begära hos skolrådet att de annonsera ut att barnen ej få börja skolgången utan att under kalenderåret fylla 7 år.

»Huru tillvarataga barnens intresse efter skoltiden för att fostra dem till nyttiga medborgare?» Under diskussionen av denna fråga kände man att det låg en »hel värld» av bekymmer hos de mödrar, som voro närvarande. Vi kunna ej följa deras uppfostran på fabriker. Männerna måste här känna litet ansvar och förstå att 14-åringen (gossen), som kommer in på fabriken, ännu är ett barn. Fröken Hallman, som inledde även denna fråga, ansåg att man bör arbeta för påbyggnader i olika riktningar på folkskolan. Redogjorde för undervisningskommitténs utarbetade plan för yrkesförsättningskolor. Följande uttalande antogs: Mötet anser att den av undervisningskommittén utarbetade planen för yrkesförsättningskolor är förtjänt av det största beaktande och framhåller som önskemål dessa skolors snara införande såsom ett stort steg i riktning för nödvändig fostran och utbildning av arbetareungdomen. Vidare uttalades, med anledning av under diskussionen framkomna synpunkter om ungdomens fostran från dess inträde på arbetsplatsen, att ett stort ansvar vilar på de äldre arbetarkamraterna och ställes från mödrar en värdjan till även de manliga arbetarkamraterna att giva de unga ett gott föredöme.

Sista frågan på dagordningen: »Bör kooperationen anses som en klassfråga?» upptogs till diskussion och framfördes att kooperationen ej får vara en klassfråga utan bör omfattas av hela den konsumerande allmänheten. Arbetarklassen har största nyttan utav att kooperationen får stor omfattning. Diskussionen fick utgöra svar på frågan.

Härefter avslöts mötet, som pågått från kl. 1 till 6 e. m. S. S.

en tudelning efter denna linje, ja, jag vågar säga, produktionsförhållandena äro den dag som är sådana, att vi redan nu skulle ha denna sak klar, om icke konservatism och bristande ekonomisk insikt lagt ett sådant band på vår företagsamhet.

Svårigheterna inställa sig emellertid så snart det gäller att realisera ett dylikt reformprogram. Initiativet synes mig böra tagas av våra kooperativa sammanslutningar. De sitta inne med möjligheten att genast påbörja, vad som bör föregå de praktiska försöken, en grundlig utredning av frågans ekonomiska sida. Framförallt bör man då lägga an på det, som redan i dag kan göras åt saken från småfolkets sida och med dess resurser. Därför få naturligtvis icke de stora synpunkterna skjutas åt sidan, tvärtom de måste vara syftemålet för allt arbete här.

Jag skall inte försöka skissera upp något program. Detta tillkommer dem, som sitta

inne med erfarenheten och den praktiska dugligheten. Kunna de antydningar, jag ovan gjort, väcka de sakkunnigas intresse, har jag ernått allt jag kunnat önska. Skulle en och annan av mina förhoppningar vid noggrannare prövning befinnas vara endast lekmannens grundlösa hugskott, vågar jag dock förmoda, att mitt syfte skall visa sig vara värt att fullfölja.

Vad som här kan vinnas är ett lyckligare och bättre hemliv, framförallt för den gifta kvinnan. Barnens vård och uppfostran och hemarbetet — inte som nu hemslaveriet — bleve hennes uppgift. Och först och sist skulle det beredas oss någon möjlighet att kunna kontrollera och, kanske ej i så ringa grad hjälpa, när undernäring föreligger. — minstone städerna bör det ej vara omöjligt åstadkomma. S. D.

Gertrud Bergström.

Människovärde och guldvärde.

Ur Backi sakrament av Einar Erix.

Jag låg sedan ett par månader i en liten landsortsstad på några tusen invånare. Som ofta blir fallet med ungar, vilka av ödet tillfälligt eller för beständigt slungats ut i en rätt avskild landsända, hade jag fått mitt andra hem på stadshotellet. Jag åt där, intog nästan regelbundet mitt kaffe där på kvällarna och var snart lika hemmastad i alla rum och vrår på den lokalen som i min egen bostad. Jag till och med ibland utförde en del smärre arbeten vid ett bord i något av smårummen. Ställets stamkunder hade jag naturligtvis inte kunnat undgå att stifta en åtminstone ytlig bekantskap med, allra helst källarmästaren då och då, som sed är, ordnade s. k. samkväm för sina matgäster och andra stamkunder. Även hade jag av omständigheterna tvingats att lägga bort titlarna med såväl källarmästaren själv som nästan alla gästerna. När jag satt i lokalens kafé på kvällarna, antingen ensam eller med någon av dem ur bekantskapskretsen, som under min två månaders vistelse i staden hunnit utkristalliseras till mina vänner, såg jag högst få obekanta ansikten, trots det att lokalen var fullsatt, ja d. v. s. det kunde ju vara en och annan handelsresande på tillfälligt besök, som jag inte hade äran — eller måhända något annat — att känna. Där voro alla de typer, som gå igen och framträda i varje dylikt samhälle, där voro äldre kamrerare och yngre tjänstemän vid de små lokalbankerna eller vid större bankers avdelningskontor, där voro en stadsläkare, en postmästare och en postexpeditör, rådmannen och stationsskrivaren, en häradshövding med juridisk byrå och hans notarie, och där voro några grosshandlare och bokhandlaren och ett par andra handlande. Alla hade mer eller mindre väl anpassat sig efter samhällets små skalor, och fogat in sig i de formar, där ursprungligen kanske impulsiva andar klämmas ned och utmanglas till krypande dussinsjälar. Kring dessa förgrundsfigurer grupperade sig sedan hela den ungarluskår, som levde med i och skapade stadens uteliv, blickande upp till de tongivande lejonerna i menageriet och levererande det svansviftande bifallet till alla deras kvickheter.

Intresset numro ett i denna krets är uttömt med det lilla ordet: renat, d. v. s. matsupen, i vanliga vardagsfall för de flesta inskränkande sig till helan och halvan av det tiodubbelt renade. Intresset numre två uttryckes kort genom det lilla ordet: kaffe, d. v. s. några byttor punsch med vatten och möjligen en kopp kaffe. Som numro tre i ordningen av gudomligheterna kommer — för att åter fatta sig kort — grogg. Därefter följer: dra en spader, och så kommer som numro fem i ordningen: kvinns, varmed då avses dels alla hotellets flickor från upppasserskorna i kafé och matsal, via kassörska och kallsänkna ned till köksregionernas andar och våningarnas städerskor, dels en och annan av stadens mera tillgängliga bodfröknar och snitsiga pigor. Understundom, i tider av särskilt stor anfäktelse, kunde det sista intresset plötsligt springa upp och bli numro ett, som det hände en gång jag särskilt vill minnas. Klockan var tio på efter-

middagen, kaféet fullsatt, och halvorna hade som vanligt börjat sin vandring i täta kolonner över borden, när plötsligt den förut osynlige apotekaren störtade in genom dörren, rusade fram till ett av borden och med flämtande röst framstötte en nyhet. Två kvinnor hade observerats på Storgatan, svajiga kvinnor med spänstiga kroppar, raffinerat klädda, troligen från Stockholm på genomresa. Som en löpeld spred sig den sensationella nyheten längs borden och förde samman huvudena till ett livligt dryftande av fallet. Plötsligt blev det som en larmklocka skulle börjat gå. Ett lag störtade upp, vek bordet, fick på rockarna och dök hals över huvud ut genom dörren. Det ena efter det andra av lagen följde det smittande exemplet, och fem minuter efter det nyheten ingått låg kaféet fullständigt öde, så när som på den astmatiske postmästaren med tjurnacken och bindmaggen. Jakten gick lös på Storgatan, bom på bom sköts, till dess ett par mellankommande handelsresande, som kände flickorna från Stockholm och sutto inne med större jaktvana, fällde villebrådet och kafépubliken med lugnt samvete åter kunde ta sina bord i besittning.

En av de ihärdigaste bland kunderna på hotellet var skohandlar Kullman, fet, frodig, skinande om kinderna och skrånig i rösten. Hans målmedvetna — åtminstone till synes målmedvetna — arbete på uppnåendet av alkoholstadiet tillät honom ej att lämna krogen någon afton, förrän alla andra redan avlägsnat sig. Hans obestridda egenskap av störste konsument på lokalen medförde för honom vissa privilegier i uppträdandet. Källarmästaren var räddare om honom än om sin ögonsten, och föll det Kullman in att vid vilken tid det vara månne kalla på källarmästaren, antingen det gällde att få dricka med honom eller inför honom nedsabla stället, skälla det för sylta och fordra bättre betjäning, så hörsammade denne genast kallelsen och kom i ilmarscher, rädd för att stöta Kullman, kom även om han gått till sängs, liksom om han ständigt legat i beredskap för Kullmans räkning. En så fin, alkoholiserad och ständigt alkoholsugande planta i örtagården måste på det ömmaste vårdas, kostade det också örtagårdsmästaren uppoffringar av egen nattsömn eller äkten-skapslycka. Han hade ej råd att löpa risken att gå miste om de mellan tre och fyra tusen årligen, denne förstklassige kund nedlade på stället, och det fordras ju bara kännedom om enkel multiplikation för att man skall inse, hur mycket mera omsorgsfullt en sådan klenod måste vårdas än de mindre omistliga, som årligen lägga en tusenlapp och t. o. m. kanske därunder på kassadysken. För någon av dessa senare skulle det åtminstone inte falla en in att stiga upp sedan man en gång gått till sängs.

Efter klockan elva på kvällarna flyttade Kullman vanligen in i skänkrummet till kassan. Flickan som serverade var ju mera upptagen än kassan, och dessutom satt man bättre i lä för obehöriga blickar inne hos henne. De kullmanska privilegierna inskränkte sig nämligen icke till ögonblicklig servering och servering vilken tid av dygnet och på vilket rum inom hotellet som helst, de sträckte sig även till kassörskans person. Under loppet

av tre år hade två kassörskor efter varandra i hast måst lämna sina befattningar för att tillbringa en tid som obemärkta någonstans och ge livet åt var sin lille alkohol-dränkte Kullman i cigarrlädsformat. Som sagt, det ingick i Kullmans privilegier och hörde organiskt tillsammans med kassans befattning.

Vid tiden för min vistelse där hette kassan Maja Karlberg, allmänt av gästerna bara kallad Karlberg. Hon tillhörde bryggargästypten, var saftig och grov, lika grov i munnen som i växten, hade stort gult löshår i flera våningar, stor, flabbig mun och pösande kinder. Jag hade aldrig haft anledning yttra ett ord till Karlberg och kände igen henne mest på de gapskratt, som från serveringsrummet trängde ut i kaféet, sedan Kullman efter elva tagit sitt glas och sina flaskor med sig och flyttat in. Men varken Kullman eller Karlberg visade minsta min av förlägenhet, när jag en kväll steg in genom dörren för att hämta några cigaretter, innan jag lämnade lokalen, och fann Karlberg sitta med blottade bröst och dricka champagne, medan Kullmans fläskiga, köttröda händer trevade under hennes linne. Karlberg tvärtom skrattade och framhävde ytterligare de feta bröstena, vid vilka Kullmans simmiga ögonstrimmor hängde fast som barnet vid navelsträngen. Cigaretterna fick jag själv söka fram ur en låda. Visserligen inbjöd mig Kullman mycket ädelmodigt att sitta ned i sällskapet och dricka ett glas och visserligen gnäggade Karlberg instämmande, men jag var nog otacksam att avböja och drog mig diskret undan.

En dag spred sig i kaféet nyheten, att Karlberg redan följande dag skulle lämna sin plats. Genast togo alla för givet, att anledningen var den vanliga, d. v. s. att Karlberg tack vare Kullman befann sig i omständigheter, men senare på aftonen utsläpptes bland gästerna ett officiellt meddelande, som dementerade denna motivering och berättade, att Karlberg efter ett gruff med källarmästarfrun själv uppsagt sin plats. En ny kassa var redan anskaffad och skulle komma från Stockholm nästa morgon.

Hotellet väntade med spänning den nya.

Frukost och middag nästa dag intog jag i en familj, med vilken jag hade förbindelser, och det var först vid sjutiden på eftermiddagen jag steg in i kaféet. Vid en tillfällig blick in i kassan, då jag passerade dörren, fick jag syn på den nykomna, som satt vid disken, för ögonblicket ledig med huvudet lutat i händerna och ögonen drömmande. Jag studsade lätt till. Hon märkte det, vände blicken mot mig, ryckte plötsligt till av överraskning, steg hastigt upp och kom emot mig med förvåning i ögonen och ett lätt vemodsdrag kring läpparna. Vi kände varandra, fröken Astrid och jag. Det hade varit en ledsam historia med henne. Jag hade råkat henne i Stockholm genom en av mina vänner, en ung civilingenjör, som varit allvarligt förälskad i henne, liksom hon varit det i honom. Efter ett halvt års bekantskap hade han plötsligen dött av en värdslösad blindtarmsinflammation, sörjd nästan till vansinne av henne, som han lovat gifta sig med, och efter ytterligare ungefär ett halvår hade hon blivit mor till en liten gosse, ett kärleksbarn, som fått hans namn i

arv, det enda arv Hugo-kunnat lämna. Sedan vi — jag och några andra vänner till den döde — hjälpt henne över de största svårigheterna, hade vi så småningom förlorat henne ur sikte. Och då vi tyckt oss märka, att hon velat försvinna och vara i ensamhet med sin sorg och sina minnen, hade vi avstått från att vidare erbjuda henne det bistånd, som vi för vår avhållne väns och barnets skull eljest känt oss manade att lämna. Sedan två år hade jag varken sett eller hört något av henne, när hon dök fram för mig ur sin undangömdhet.

Hon var glad att se mig, det märkte jag genast. Jag hade ju varit Hugos bästa vän. Ett hjärteleende spred sig över det vackra, öppna ansiktet, och de mörkblå, av naturen djupa, av sorgen fördjupade ögonen förrådde, när hon tryckte min hand, en glädje lika ursprunglig och okonstlad, som hela hennes väsen för övrigt var. Den varma blodfulla hängivenhet, jag fordom sett lysa ur hennes ögon, då de mött Hugos, hade sköljts bort av långa natters tårar och lämnat plats för ett vackert men svalt och vemodsbundet uttryck, i släkt med en sommaraftons dalande sol över stillnade vatten. Och dock kunde hon ej vara mera än högst tjugufem år nu när jag återsåg henne.

— Ni här! Så roligt! Jag minns Hugo bättre, när jag ser er, som jag vet Hugo höll så mycket av. Men förlåt mig, ni vill kanske inte, att jag talar med er om honom? Får jag göra det? Tack, hjärtligt tack!

Jag såg tacksamheten strömma ur hennes ögon, jag kände den tala ur hennes hand, när hon på nytt tryckte min.

Kaféet låg nästan tomt, uppapperskan samtalade borta i ett hörn helt dämpat med den ende ännu anlände gästen. Vi satte oss, fröken Astrid och jag, på var sin sida om ett bord och talade om Hugo. Det var jag, som fick tala mest. Hon lyssnade andaktsfullt och sög in vart ord, som rörde honom, tog vara på och gömde dem alla som smycken, med vilka hon ville pryda det tysta, heliga tempel, hon själv byggt sig och invigt till hans minne. Det blev några rörande minuter, sällsynta på en lokal som denna och kanske särskilt sällsynta på just denna. Så blev det tyst några minuter mellan oss. Sorgen och saknaden ensamma talade, minnenas vingslag susade i den tysta, grå skymningen, där två klara pärlor svagt lyste fram, tårarna i hennes ögon. (Forts.)

Oredovisade Morgonbris.

Bodens kvinnoklubb	20: 80
Hällefors S. D. U. Kom., Axelsson..	7: 80
Korsnäs loge av N. O. V.	14: 80
Korsnäs Koop. Kvinnogille	5: 60
Munkfors S. D. U. K.	7: 20
Lotorps S. D. U. K.	8: 80
Lunds kvinnoklubb	29: —
Nynäshamns kvinnoklubb (komm.)	
Anna Svensson)	5: —
Strömslunds S. D. U. K. (Trollhättan)	5: 60
Storvik, komm. fru Hedin	18: 80
Skene S. D. U. K.	4: 80
Vallviks S. D. U. K.	14: —
Öja arbetarekommun	7: —

Vi uppmana de som äro skyldiga att under oktober insända likvid. Förteckningen införes även i novembernumret över de som ej till dess betalt skulden.

Morgonbris expedition.

Nya Banken

Stockholm

Högsta gällande ränta.

**ALLMANNA
PENSIONS-FÖRSÄKRINGS-
BOLAGET**

(FÖLJ OCH MED DEN 1 JUNI 1914 I SAMARBETE
MED FÖRSÄKRING ANSTALTEN BRAGE)

meddelar
Lifförsäkring
af alla slag.

Lifförsäkringsbestånd:
Cirka 50,000,000 kr.

Fonder:
Cirka 7 milj. kr.

Kooperativa försäkringsanstalterna
bevilja försäkringar

FOLKET

Av k. majt sanktionerad 11 dec. 1914.)

Liv-försäkring

SAMARBETE

brand-försäkring

på bästa villkor. Ombud antagas.

En höstmelodi.

Nu mörknar natten...
Till andakt viga
nu stilla vatten,
och stjärnor stiga
på himlens båga
och lysa milda
i blekgul låga...

Från skogen susar
ett sorl från länder,
där vägen brusar
mot fjärran stränder.
Och i musiken
är fullt med sagor
från drömmens riken.

Och hjärtan domna...
I rofylld dvala
de stilla somna
i drömmar svala,
och glömma striden,
ja själva smärtan
i orostiden...

Och munnar tystna,
och ögon glimma
av längtan lystna
i skymningstimma.
Från nuets stränder
sig själar söka
till fjärran länder...

John Svensson.

Arbetareringens Bank

Stockholm.

Fond-, fastighets- & inkasseringsavdelningar.

Kassafack uthyras från 5 kr. pr år.

Grundad 1883.

Alla kvinnoklubbar böra till försäljning rekvirera

Den sjunde basunen

av

Anna Lenah Elgström.

"Ett av flammande patos buret väckelserop mot kriget."

Rabatt vid köp av minst 5 ex.

Pris 25 öre.

Rekvirera från Tidens förlag, Stockholm.

har på ett år hunnit intaga främsta platsen inom
fotogenköksmarknaden i Skandinavien.

Orsaken är detta fabriks överlägsna kvalitet!

Finnes i välförsedda Järn- Bostättnings- och Kooperativa affärer.

Kvinnan motarbetar sitt eget bästa

när hon avråder mannen att teckna försäkring å sitt eget eller bägge makarnas liv. På grund av mindre dödlighet ha kvinnor lägre premier i **DE FÖRENADE**. Premiëbefrielse vid sjukdom och olycksfall m. fl. för-måner.

En arbetarhustru

borde icke köpa annan symaskin än

Solidar-Symaskinen,

som är den yppersta i handeln, av största fullkomning och ger största valuta. Vi bjuda fullaste garanti för att de med vårt firmamärke försedda maskinerna äro ett fabriks, som på teknikens nuvarande ståndpunkt är det högsta som kan uppnås och överträffas icke av något annat fabriks. Särskilt för-mänliga betalningsvillkor.

Symaskinsaffären **SOLIDAR**,

Vasagatan 52, STOCKHOLM.

Soc.-dem. kvinnornas samorganisations

i Sthlm styrelse sammanträder 1:sta fredagen i månaden kl. 8 e. m. å Bryggeriarb.-förb exp., Barnbusgatan 14. Ordf. och korresp. fru A. Frösell, Upplandsg. 47, 4 tr. Allm. tel. 286 58. Kassörskan träffas för uppörd tredje fredagen kl. 7 e. m. första månaden i kvartal å Bryggeriarb.-förb. exp.

Sthlms Allm. kvinnoklubb (soc.-dem.)

avhåller ordinarie möte 1:sta måndagen i varje månad kl. 8 e. m.

Obs! Lokal i P-salen, Folkets Hus.

Styrelsen.

Stockholms södra kvinnoklubb

(soc.-dem.) avhåller ordinarie sammanträde 1:sta onsdagen i varje månad kl. 8 e. m. i lokalen 2 tr. Södra Folkets Hus.

Styrelsen.

Stockholms Tjänarinneförening

avhåller möte 1:sta och 3:dje torsdagen i varje månad kl. 8,30 e. m. (utom juni, juli och aug.) i Folkets Hus G-sal. Styrelsen.

Kiruna soc.-dem. kvinnoklubb

avhåller ordinarie möten 1:sta och 3:dje måndagen i varje månad i Folkets Hus' lilla sal kl. 8,30 e. m. Styrelsen.

Gellivare soc.-dem. kvinnoklubb

avhåller ordinarie möte 1:sta och 3:dje måndagen varje månad kl. 4,30 e. m. Lokal: Nya Folkets Hus. Styrelsen.

Malmbergets soc.-dem. kvinno-

klubb avhåller ordinarie möte andra och sista måndagen i varje månad.

Nya medlemmar hälsas välkomna.

Styrelsen